

sonra çoğu Mehmed Emin'in (Yurdakul) şiirlerini taklit seviyesinde bazı millî temaları işlemişse de bunlar sadece birkaç şiirine inhisar eder. Bununla beraber çağdaşları aşk şiirlerini fazla değerli bulmamışlar, yeni lisan konusunda, Türkçülük akımına katılmasında ve hece vezniyle hissî şiirler yazmasında Türk edebiyatı için önemli bir rol oynadığına kani olmuşlardır.

Eserleri. *Kardeş Sesi* (şiir, İstanbul 1324/1908); *Beyaz Gölgeleler* (şiirler, İstanbul 1325); *Buhran* (şiirler-mensüreler, İstanbul 1325); *Siyah Kitap* (şiirler-mensüreler, İstanbul 1328); *Simon* (Eugène Brieux'den trc. tiyatro, İstanbul 1329); *Kırâat-i Edebiyye* (F. Köprülü ile, I-III, İstanbul 1328-1330); *Müntehab Çocuk Şiirleri* (Mehmed Âsım [Us] ile, I-III, İstanbul 1334-1335); *İstanbul İçin Mebus Namzedlerim* (hiciv şiirleri, İstanbul 1335, Hakkı Nâşir adıyla); *Resimli Ay İmlâ Lugatı* (İstanbul 1928). Ayrıca 1920-1921 yıllarında, eski Fecr-i Âtî şairleriyle diğerlerinin şiir ve yazılarını ihtiva eden antoloji mahiyetinde *Birinci Kitap*, *İkinci Kitap*... adlarını taşıyan sekiz kitap yayımlamıştır.

BİBLİYOGRAFYA:

İbnülemin, *Son Asır Türk Şairleri*, s. 221-222; Ergun, *Türk Şairleri*, II, 930-939; Kenan Ak-yüz, *Batı Tesirinde Türk Şiiri Antolojisi* (1860-1923), Ankara 1953 — (4. bs.), İstanbul 1986, s. 432-460; Samed Ağaoğlu, *Babamın Arkadaşları*, İstanbul 1969, s. 59-62; Avni Başman, "Celâl Sâhir", *İA*, III, 47-48; Mustafa Nihat Özön, "Celâl Sâhir Erozan", *AA*, II, 588.

M. ORHAN OKAY

CELÂLÂBÂD

(جلال آباد)

Afganistan'da
Nengrehar eyaletinin
merkezi olan şehir.

Kâbil'in yaklaşık 117 km. doğusunda ve Pakistan sınırına yakın bir yerde bulunan şehir, 1570'te Bâbürlü Hükümdarı Celâleddin Ekber Şah tarafından kurulmuş ve onun adına nisbetle Celâlâbâd ismini almıştır.

Kurulduğu mevki bakımından en büyük özelliği, Hayber Geçidi'ne varmadan önce önemli bir konaklama ve toplanma merkezi oluşudur. Hayber Geçidi'ne varabilmek veya oradan geçebilmek için mutlaka elde bulundurulması gereken stratejik önemi büyük bir merkezdir. Nitekim İran Şahı Nâdir Şah (1736-1747)

Hindistan üzerine yaptığı seferler sırasında öncelikle bu şehri ele geçirmiş, ardından da Hayber Geçidi'ne doğru ilerlemiştir. Daha sonra stratejik mevki sebebiyle İngilizler buraya büyük önem vermişlerdir. İngilizler hâkimiyetlerini Afganistan'a yaymak, aynı zamanda kuzeyden gelecek tehlikelere karşı Hindistan sömürgesini koruyabilmek için Celâlâbâd'ı daima ellerinde tutmak istemişlerdir. 1839-1842 ve 1878-1880'de Afganistan'ı işgalleri sırasında bu şehri askerî bir üs olarak kullanmışlardır. Afgan hanlarının kışlağı olan Celâlâbâd, geçmişte olduğu gibi bugün de Afganistan'da stratejik önemi büyük olan bir şehirdir. Nitekim Ruslar'ın çekilmesinden sonra Afgan mücahitleri ilk iş olarak bu şehri almayı planlamışlardır. Bunun diğer bir sebebi de şehrin Kâbil'e ulaşan veya burayı kontrol eden bir mevkiye bulunmasıdır.

Celâlâbâd sadece askerî bakımdan değil aynı zamanda ticarî yönden de önemli bir transit merkezidir ve Orta Asya Türk ülkeleriyle Hindistan arasındaki ticaretin transit yolu üzerinde bulunmaktadı. Burası ayrıca tarihi İpek yolu ticareti için de önemli bir mevkiye sahipti. Celâlâbâd bu canlı ticarî hayat dolayısıyla iktisadî bakımdan zengin bir şehir olmuştur. Celâlâbâd'ın ticarî geliri bu şehirde yaşayan insanların sosyal hayatları üzerinde de olumlu bir tesir yapmıştır. Böylece birçok mektep, medrese, cami ve mescidiyle bir İslâm şehri olarak temayüz etmiştir. Celâlâbâd bugün de bu vasıflarını önemli ölçüde korumaktadır. Nüfusu 57.824 (1982 tah.) olup halkın çoğunluğunu Peştular oluşturur. 1919'da Celâlâbâd yakınlarında öldürülen Afganistan Hükümdarı Habîbullah Han ile oğlu ve halefi Emânullah Han'ın mezarları da buradadır.

BİBLİYOGRAFYA:

Bayur, *Hindistan Tarihi*, III, 8, 267-270, 451, 530-533; A. Fletcher, *Afghanistan, Highway of Conquest*, New York 1966, s. 115, 132, 183; V. Gregorian, *The Emergence of Modern Afghanistan*, Stanford 1969; Mac Munn, *Afghanistan From Darius to Amanullah*, Quetta 1979, s. 15, 16, 132, 143, 147, 152, 174, 268; Muhammed Abdülkâdir Ahmed, *el-Müslimân fi Afğânistân*, Peşâver 1404/1984, s. 23; Mehmet Saray, *Afghanistan ve Türkler*, İstanbul 1987, s. 90-93; *The Far East and Australasia*, London 1987, s. 162; J. S. Cotton, "Celâlâbâd", *İA*, III, 49; M. Longworth Dames — Abdülvehhâb Tarzi, "Efganistan", a.e., IV, 135, 165, 170-171; C. E. Bosworth, "Djalâlâbâd", *EI² Suppl.* (İng.), s. 237-238.

MEHMET SARAY

CELÂLEDDİN AĞA, Mehmed

(ö. 1863)

Osmanlı Devleti'nin
son yeniçeri ağası.

Yeniçeri Ocağı'ndan yetişti. Saksoncu-başı, zağarcıbaşı, 1825'te kul kethüdâsı ve aynı yıl içinde yeniçeri ağası oldu. Yeniçeri Ocağı'nın iyice bozulduğu ve mutlaka ortadan kaldırılması gerektiği hususunda devrin padişahı II. Mahmud'la aynı fikirdeydi. Ocağın ilgası hazırlıkları gizlice onun zamanında da devam etti. Özellikle ocaktan yana olan zâbitler yaavaş yaavaş görevlerinden uzaklaştırıldı.

Celâleddin Ağa, Nizâm-ı Cedîd tarzında teşkilî kararlaştırılan, fakat neferleri Yeniçeri Ocağı bölüklerinden seçilen Eş-kinci Ocağı'nın kurulmasıyla bizzat ilgilendi. 15 Haziran 1826 tarihinde başlayan son yeniçeri ayaklanması sırasında öldürüleceği korkusuyla Süleymaniye Camii civarında bir evde saklanmak zorunda kaldı. Gerçekten de bazı zorbalara ağayı öldürmek için gece yarısı bu eve baskın yapmışlarsa da o sırada kendisinin abdesthanede bulunması hayatını kurtardı (Cevdet, XII, 154). Yeniçeri Ocağı'nın lağvedilmesinden sonra kendisine teklif edilen vezirlik ve seraskerlik görevini zamanın kritik olmasından dolayı kabul etmedi. Büyük mirâhurluk pâyesiyle dergâh-ı âlî kapıcıbaşılığı, daha sonra başbâki kulluğu ve Gemlik kereste nâzirliği görevlerinde bulundu. 1834'te emekliye ayrıldı; uzun bir emeklilik hayatından sonra İstanbul'da öldü.

BİBLİYOGRAFYA:

Esad Efendi, *Üss-i Zafer*, İstanbul 1293, s. 13-15, 64-65, 71-72, 92, 109, 116; Mustafa Nûri Paşa, *Netâyicü'l-vukûât*, İstanbul 1327, IV, 76; Cevdet, *Tarih*, XII, 147-148, 154, 169, 170; *Sicill-i Osmânî*, II, 81; Uzunçarşılı, *Kapukulu Ocakları*, I, 524, 530-531, 535, 545.

ABDÜLKADİR ÖZCAN

CELÂLEDDİN ÂRİF

(1875-1930)

Türk siyaset adamı ve hukukçu.

19 Ocak 1875'te Erzurum'da doğdu. Hukukçu ve yazar Mehmed Ârif'in oğludur. Soğukçeşme Askerî Rüşdiyesi'nden sonra İstanbul'daki Mekteb-i Sultânî'de (Galatasaray Lisesi) okudu. 1895'te liseyi bitirince Paris'e gitti ve burada hukuk tahsili yaptı. 1901'de Mısır'a giderek Ka-